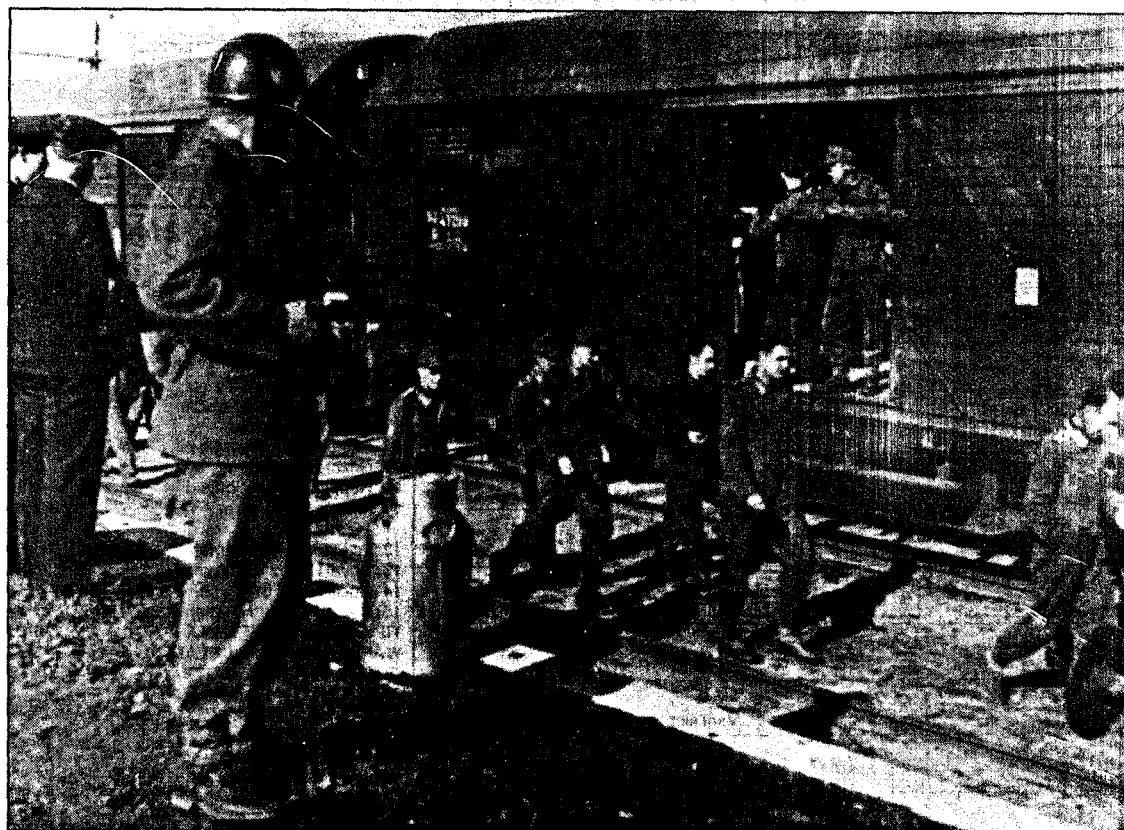

«NØYTRALE SVERIGE»: Tyske soldater under transport gjennom Sverige bevoktet av svenske soldater under den andre verdenskrigen. (NTB-arkiv)

Nytt søkelys på svensk nøytralitet

Svensk nøytralitetspolitikk er tatt opp til revisjon under inntrykk av at den kalde krigen er slutt og sovjetimperiet oppløst. Sverige har søkt om medlemskap i EF og ser ikke lenger svensk nøytralitet som noe hinder for et slikt med-

lemskap. I denne situasjonen reiser en svensk forfatter spørsmålet om Sverige kan sies å ha ført en konsekvent nøytralitetspolitikk ved å fremme påstand om at Sverige ikke var nøytralt under den annen verdenskrig.

Av Ivar Johansen, NTB

Sveriges mål var aldri å opprettholde nøytraliteten i den betydning de fleste legger i ordet. Målet var å holde Sverige utenfor krigen gjennom en tilpasningspolitikk som førte til brudd på Haag-konvensjonen en rekke ganger, og som i årene 1940-43 i praksis innebar en klar støtte til Tysklands krigføring, hevder forfatteren Maria-Pia Boethius.

Et anklageskrift

Hun tilhører etterkrigsgenerasjonen og har vokst opp med overbevisningen om at Sverige, takket være sin nøytralitet, klarte å holde seg utenfor krigen, slik den offisielle historiskrivningen fremstiller det. Etter å ha satt seg grundig inn i krigshistorien, retter hun et beskt angrep på politikere og historikere med en bok hun kaller «et anklageskrift, et synderegister og en debattbok», og som nå foreligger på Grøndahl forlag under tittelen «Åre og samvittighet».

Boken vakte en viss oppmerksomhet i Sverige da den kom ut for et år siden. Men den reiste ingen større debatt. Nøytralitetspolitikken har aldri vært noe strids-spørsmål i Sverige. Betegnende nok blir i dag medlemskap i EF

vanligvis beskrevet som forenlig med nøytraliteten, slik situasjonen har utviklet seg i Europa de siste årene, og ikke som et brudd med nøytraliteten.

Tyskere i transit

I årene 1940-43 ble 2.140.000 tyske soldater og 100.000 vognlaster med tysk krigsmateriell transportert til og fra Norge og Finland på svenske jernbaner. Det mest graverende brudd på nøytraliteten var transporten av en tysk divisjon med fullt krigsutstyr fra Oslo-området til Finland sommeren 1941 etter at Tyskland hadde gått til angrep på Sovjetunionen. Denne transporten skjedde under oppsyn og beskyttelse av 15.000 svenske soldater. I tillegg til dette dokumenterer boken at tyske troppetransporter og marinefartøyer fikk passere svensk territorialfarvann under påsyn av svensk marine. Den svenske regjering imøtekom praktisk talt alle tyske krav om militær transit.

Den svenske samlingsregjeringen under sosialdemokraten Per Albin Hanssons ledelse følte seg sterkt presset, og var redd for tysk militær aksjon hvis kravene ikke ble imøtekommet. Sverige var etter okkupasjonen av Danmark og

Norge i en meget utsatt strategisk situasjon, så å si omringet av tyske styrker. Innenfor regjeringen og i store deler av opinionen var det også en sterk stemning for Finlands sak, og en tilsvarende motvilje mot Sovjetunionen etter vinterkrigen 1939/40. Det gjorde seg fra sommeren 1940 også gjeldende en utbredt tro, i Sverige som i mange andre europeiske land, på at Tyskland ville vinne krigen.

Kong Gustav gratulerer Hitler

Slike stemninger kom til uttrykk blant annet i et personlig budskap fra kong Gustav V til Hitler i oktober 1941, der kongen takket Hitler hjertelig for at han hadde bestemt seg for å slå bolsjevismen. Kongen fremførte sine hjerteligste lykønskninger for de store tyske seirene på østfronten. Et godt forhold mellom Sverige og Tyskland lå ham varmt på hjertet, forsikret kongen ifølge Boethius.

En føyelig presse

Hennes anklager retter seg ikke bare mot nøytralitetsbruddene, men like sterkt mot regjeringens strenge sensur av pressen, ledsaget av harde straffetiltak som avis-beslag og transportforbud.

All negativ omtale av Tyskland og endog kritikk av den svenske regjeringen ble forbudt. Som eksempel ble i mars 1942 sytten aviser konfiskert fordi de hadde tatt inn en artikkel om tortur i norske fengsler. Transittering av tyske tropper og norske protester ble forsøkt foriet. Det samme ble Englands brudd med Finland høsten 1941. Denne sensuren skjedde i samarbeid med svensk presse. Pressen — med noen få unntak — samarbeidet med myndighetene for å holde det svenske folk i uvitenhet, skriver Boethius, som synes denne perioden var en lite ærerik tid for svensk presse.

De fakta som legges fram i boken synes i det alt vesentlige å være korrekte. Vurderingene av nødvendigheten og klokskapen i den svenske tilpasningspolitikken vil det sikkert være delte meninger om, både i og utenfor Sverige. Men boken reiser spørsmålet om det er mulig for et lite land å føre en troverdig nøytralitetspolitikk i en storkonflikt når landet blir satt under press, slik Sverige ble det i den andre verdenskrigen. Etter å ha lest «Åre og samvittighet» vil nok mange undre seg over at dette spørsmålet overhode ikke har vært seriøst debattert i Sverige etter krigen.